

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Harju maakonnas Anija vallas Pillapalu külas. Niinsoni looduskaitseala (edaspidi ka *LKA*) territoorium on olnud kaitse all alates 14. novembrist 2000. a, kui Vabariigi Valitsus kehtestas määruse nr 361 „Niinsoni looduskaitseala kaitse alla võtmine ja Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskiri“.

Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni LKS-i alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus viia kaitsekord kooskõlla LKS-iga ning kaitseväärtuslike keskpõlvikloomade hõivatusmeetmete kava, et tagada kaitse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi ka *linnudirektiiv*) I lisas nimetatud linnuliikidele ja nende elupaikadele. Seetõttu arvatakse Niinsoni looduskaitseala Natura 2000 linnualade koosseisu. Ühtlasi tagatakse kaitsekorra muudatusega väärtuslike metsa- ja sookoosluste parem kaitse.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Hanna Kaarin Hermlin (tel 553 8717, e-post hanna.hermlin@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eksperdi hinnangu on andnud Renno Nellis, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta väärtuslikke metsa- ja sookooslusi, elustiku mitmekesisust ning kaitsealuseid liike. Kaitsealal kaitstakse kaitsealuseid linnuliike, mida linnudirektiiv nimetab I lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on must-toonekurg (*Ciconia nigra*), metsis (*Tetrao urogallus*), laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja laanerähn (*Picoides tridactylus*). Ala arvatakse

¹ Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava, 2018, <https://keskkonnaamet.ee/media/714/download>.

Eesti must-toonekure populatsiooni soodsa seisundi saavutamiseks on vajalik tagada piisavalt suure elupaiga (kõigi teadaolevate elupaikade) pikaajaline säilimine, mis loob eelduse liigi arvukuse püsimiseks ja kasvuks. Soodsa seisundi tagamise üheks tingimuseks tuleb seetõttu seada kõigi liigile sobivate asustatud ja asustamata elupaikade säilitamine eri tüüpi kaitstavate aladena. Mõned kaitstavate alade sihtkaitsevööndid ei pruugi olla must-toonekurele sobivad pesitsuspaigad praegu, kui mets pole seal veel jõudnud areneda piisava vanuse ja struktuurini. Kui must-toonekurg on mingilt alalt juba kadunud, siis ei pruugi tema tagasitulek olla kiire, isegi kui tingimused selleks on olemas. Uute territooriumite asustamine on pikaajalistel lindudel üsna aeglane protsess. Uue territooriumi tekkimiseks peavad olema sobivad tingimused ja teiseks piisav hulk isendeid, kes neid saaks asustada. Pikaajaliselt (enam kui kümme aastat asustamata) elupaikades võib vajaduse korral kaaluda leebema kaitsekorra rakendamist, kuid tagada tuleb elupaiga (pesitsemiseks sobiva puistu) säilimine².

Laanepüü

Laanepüü (*Bonasa bonasia*) on Eesti mandriosas pesitsev haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus, LKS-i alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka ning on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Laanepüü arvukus kahanes eelmise sajandi lõpus mitu korda. Tegemist on paigalinnuga, keda leidub meil hinnanguliselt 20 000 – 25 000 paari³. Laanepüü eelistab pesitseda vähemalt 50-aastastes suhteliselt tihedates okas- ja segametsades, kus leidub nii varjuandvaid kuuski kui ka talvist toitu pakkuvaid kaski ja leppi. Sobivaimad elupaigad on väljakujunenud rindelisuse ja tiheda alusmetsaga mitmekesised vanad metsad, kus leidub häilusid ja tuulemurde. Suurimad liiki ohustavad tegurid Eestis on elupaikade hävinemine, eeskätt vanemate mitmekesise struktuuriga puistute kadumine ning fragmenteerumine, samuti pesitsuse nurjumine metsamajandustööde ja röövluse tõttu. Laanepüü lähiaja (viie aasta) kaitse-eesmärk on asurkonna arvukuse säilitamine vähemalt praegusel tasemel, pikaajaline (15 aasta) kaitse-eesmärk on asurkonna arvukuse suurenemine. Nende eesmärkide saavutamiseks on eeskätt vaja järgida mitmeid üldisi kaitsemeetmeid (nt laanepüü kaitse tõhustamine kaitstavatel aladel, sobivate elupaikade ühendatud võrgustikuna säilitamine, püsimetsamajanduse soosimine, raierahu pikendamine, kaitse katusliikide kaudu ja röövluse mõju vähendamine)³.

Metsis

Metsis (*Tetrao urogallus*) kuulub Eesti kaitstavate liikide II kaitsekategooriasse ja on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Metsis on Eestis paikne lind ja eelistab elupaigana vanu loodusmetsi. Metsise mängupaigad asuvad Eestis eelkõige suuremate või väiksemate rabade ümbruse männikutes, kus metsa vanus on kõige sagedamini 80–130 aastat. Valdavalt mängivad metsised traditsioonilistes mängupaikades, mida võivad kuded kasutada aastakümneid. Metsisekukkede arvukus on viimase kümnendi jooksul jätkuvalt vähenenud vaatamata mängude heale kaitstusele (94% teadaolevatest mängudest on kaitse all). 2012. aastal oli teada 388 asustatud metsisemängu. Metsisekukkede arvukushinnang aastatel 2013–2017 on Eestis 1300–1600 isendit². Suurteks ohuteguriteks hinnatakse elupaikade killustumist, kisklust, kuivenduse mõjul toimuvat elupaiga kvaliteedi

² Elts, J. jt, 2019, „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017”, https://eoy.ee/pics/757_Elts_et_al_2019-1.pdf.

³ Eesti Maaülikool, Eesti Ornitoloogiaühing, 2015, „Laanepüü (*Bonasa bonasia*) kaitse tegevuskava 2015–2019 eelnõu”.

halvenemist ning nende tegurite omavahelist koosmõju, aga ka pikaajalisi maastikumuutusi, mille tõttu ohustab mängu isolatsiooni jäämine ja eelistatud elupaikade killustumine⁴.

Laanerähn

Laanerähn (*Picoides tridactylus*) kuulub Eesti kaitstavate liikide II kaitsekategooriasse, on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning on määratud linnudirektiivi I lisa liikide hulka. Laanerähn on üle Mandri-Eesti laialt levinud haudelind, kes asustab suuremaid metsamassiive, kuid kelle levik ja asustustihedus on lokaalse iseloomuga. Laanerähnil on kindlad elupaigaeelistused: vanad okaspuuenamusega metsad, kus on piisavalt kahjustatud ja surnuid puid. Peamiseks ohuteguriks peetakse intensiivset metsamajandamist, mille käigus raiutakse maha vanad okaspuu ülekaaluga vanad metsad, eemaldatakse neist sanitaarraiega laanerähnil olulised kahjustatud ja surnud puud või fragmenteeritakse metsaraie käigus sobivad elupaigad⁵. Praegu võib Eestis elutseda 2000–3000 (4000) paari laanerähne. Vaatlusperioodil 2007–2019 hinnati laanerähni arvukus kahanevaks⁶.

Linnudirektiivi rakendamine

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttemist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada erimeetmeid direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade kaitseks, mis tagaks nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal. Linnudirektiivi I lisa liigid, kelle rändepeatus-, toitumis- või pesitsuspaiku kaitstakse, on teiste seas must-toonekurg (*Ciconia nigra*), metsis (*Tetrao urogallus*), laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja laanerähn (*Picoides tridactylus*). Kuna Niinsoni looduskaitseala on oluline elupaik linnudirektiivi I lisas nimetatud kaitsealustele linnuliikidele, siis kaasneb sellega Eesti riigil kohustus rakendada meetmeid oluliste elupaikade ja peatuspaikade säilitamiseks. Niinsoni looduskaitseala Natura 2000 linnualade koosseisu arvamine on selle kohustuse täitmiseks parim võimalus.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Niinsoni looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilitamiseks pikaajaliselt (säilitamiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid

⁴ Randla, T. jt, 2015, „Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava”.

⁵ Evestus, T., Nurmla, A., 2012 „Laanerähni kaitse tegevuskava eelnõu”.

⁶ Keskkonnaagentuur, 2020 „Rähnide seire 2019. aasta aruanne”.

nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutlusõiguse (LKS § 14 lõige 2) teostamisel lähtutakse sellisel juhul LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuetest. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest liikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, on kaitsealal III kaitsekategooria linnuliigid **hiireviu** (*Buteo buteo*) ja **hoburästas** (*Turdus viscivorus*) ning III kaitsekategooria taimeliigid **kuradi-sõrmkäpp** (*Dactylorhiza maculata*) ja **kahelehine käokeel** (*Platanthera bifolia*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Praegu kehtiv Niinsoni LKA kaitse-eeskiri on vastu võetud 14. novembril 2000. a. Looduskaitseseadus võeti vastu 2004. aastal ja selle § 91 sätestab, et enne käesoleva seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni käesoleva seaduse alusel kehtestatud kaitse-eeskirjade jõustumiseni või kaitse kehtetuks tunnistamiseni, kuid mitte kauemaks kui 2023. aasta 1. maini. LKS-s esitatud tähtaeg tingib ka Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskirja uuendamise. Praegu kehtiv kaitse-eeskiri viitab mittekehtivale seadusele, on üldsõnaline ega nimeta konkreetseid kaitse-eesmärke. Uuendatud kaitse-eeskiri tagab ka loodusväärtuste tõhusama kaitse Natura 2000 linnualana. Ala arvatakse Natura 2000 linnualade koosseisu, et tagada kaitseväärtuslike keskpõlvikute linnustiku, eelkõige metsise ja must-toonekure elupaikade vähenemise hüvitusmeetmena linnustikule sobivate elupaikade säilimine ümbruskonnas.

Praegu kehtiv kaitseala piir on kehtestatud vananenud kaartide alusel. Praeguseks on muutunud nii kaardistusala kui ka kaardistamisala. Kaitseala piiritletakse mööda kehtivaid katastripiire, maaparanduskraave ja metsasihte.

Kaitseala kaitse-eesmärkideks lisatakse haruldased ja ohustatud looduslikud metsa- ja sookooslused. Kaitsealal asuvad madalsood, soostuvad lehtmetsad, palumetsad ja laanemetsad, mille vanad ja esinduslikud alad on intensiivse kuivendamise ja metsamajanduse tõttu muutunud Eestis haruldaseks⁷. Näiteks on Eesti madalsoode pindala vähem kui sajandi jooksul kahanenud 7,1 korda⁸. Kaitse-eesmärkideks olevad metsa- ja sookooslused on muu hulgas väärtuslikud elupaigad kaitsealustele lindudele⁹.

⁷ Kohv, K., 2009, „Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks”.

⁸ Paal, J., Leibak, E., 2013, „Eesti soode seisund ja kaitse”.

⁹ Nellis, R., 2015, „Looduskaitse väärtuste ekspertis ja Natura metsaelupaigatüüpide inventuur Niinsoni looduskaitsealal”.

Kaitsealal olevatele metsa- ja sookooslustele vastavad loodusdirektiivi elupaigad liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusemetsad (*9010) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080). Neid elupaiku on Niinsoni looduskaitsealal 2015. aastal inventeerinud Renno Nellis. Elupaigatüüpi liigirikkad madalsood on kaitsealal kokku 2 ha (kaitsealast 1,7%) ja selle esinduslikkust on hinnatud arvestatavaks (C). Elupaigatüüpi vanad loodusemetsad on kaitsealal kokku 49,2 ha (kaitsealast 42,8%) ning see on kaitsealal esinduslikkusega A–C, lisaks on 27 ha hinnatud potentsiaalseks elupaigatüübiks. Elupaigatüüpi soostuvad ja soo-lehtmetsad on kaitsealal kokku 17,6 ha (kaitsealast 15,3%) ning see on kaitsealal esinduslikkusega B–C.

Kaitseala kaitse-eesmärkideks on ka kaitsta linnudirektiivi I lisas nimetatud liike must-toonekure (*Ciconia nigra*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), metsist (*Tetrao urogallus*) ja laanerähni (*Picoides tridactylus*). Must-toonekure paar pesitses Niinsoni LKA keskosas aastatel 1996–1998 loodusliku pesa varisemiseni. Senimaani on pesa olnud asustamata, viimane vaatlus Niinsoni LKA-l tehti aastal 2021. Vastavalt must-toonekure kaitse tegevuskavale tuleb säilitada ja kaitsta ka liigi asustamata pesapaikaid, mis on esindusliku elupaigaga ja kus elupaiga taasisustamise potentsiaal on säilinud. Niinsoni must-toonekure pesapaik vastab nendele tingimustele. Must-toonekure arvukus on viimastel aastakümnetel oluliselt vähenenud, mistõttu tuleb populatsiooni taastamise võimaldamiseks säilitada sobivate pesitsuselupaikade seisund. Lisaks kunagise pesapuu asenduseks loodud tehispesale kaardistas Renno Nellis 2015. aastal 28 potentsiaalselt sobilikku pesapuud, mis asuvad hajusalt üle kogu kaitseala. Sobivateks pesapuudeks on vanad ja tugevate külgokstega haavad ja männid. Eestis eelistavad must-toonekured pesitseda jänesekapsa-mustika, angervaksa, mustika ja karusambla-mustika kasvukohatüüpides¹, mis on kõik Niinsoni LKA-l esindatud. Laanepüüsid elab kaitsealal 2015. aasta seisuga neli paari. Laanepüüd kasutavad tõenäoliselt elupaigana kogu ala. Elupaigana eelistab laanepüü tihedamaid metsaosi. Metsis Niinsoni LKA-l teadaolevalt ei pesitse, kuid Kõrvemaa metsise tuumalal elavad metsised kasutavad Niinsoni LKA metsasid olulise sügistalvise toitumisalana. Laanerähni elab kaitsealal hinnanguliselt üks paar. Laanerähni elupaik ja tegevusjäljed kuivanud kuuskedel leiti kaitseala lõunaosast. Laanerähni elupaigaeelistuseks on vanad okaspuuenamusega metsad, kus on piisavalt kahjustatud ja surnuid puid.

Kaitseväge keskpõlvagoonil tekkiva mõju tõttu Põhja-Kõrvemaa ja Ohepalu linnualade kaitse-eesmärgiks olevatele linnuliikidele on linnustiku ekspertiisis (koostanud OÜ Clanga) hüvitusmeetmena ette nähtud lähedalasuvate püsielupaikade ja kaitsealade arvamine Natura linnualade koosseisu. See tingib ka Niinsoni LKA arvamine Natura linnualade koosseisu. Linnualal on vajalik linnustiku kaitsemeetmena kaitse-eeskirjaga keelata alal jaht laanepüüle, et tagada kaitse-eesmärgiks seatavatele linnuliikidele pesitsusrahu ning vähendada tahtlikku või tahtmatut hukkumist.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liikide kaitse looduslike protsesside kaudu, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina jätkuvalt looduskaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda vajalike piirangute rakendamist (nt metsade majandamine, maavarade kasutamine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vöönd

Praegu kehtiv kaitseala piir on määratud 1992. aasta maakasutuskaardi, 1991. aasta Aegviidu metskonna puistuplaani ning talumaade osas Katastri Ameti 1939. aasta skeemkaartide alusel. Kaitseala praegune piir ei järgi looduses nähtavaid piire, kaitseväärtuste asukohti ega praeguste katastriüksuste piire. Planeeritava kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavide kaldad, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Niinsoni looduskaitseala praegune pindala on 111,14 ha ja kaitseala kuulub täies ulatuses sihtkaitsevööndisse. Kaitseala suureneb 4 ha võrra ja planeeritava kaitseala pindalaks on 115,1 ha. Niinsoni LKA kavandatava piiri järgi jääb kaitsealale riigimaad 100,2 ha ja eramaad 14,9 ha. Kaitsealale lisandub 0,9 ha varem kaitse all mitte olnud eramaad ja 3,82 ha riigimaad, kaitsealalt jäetakse välja 0,37 ha eramaad ja 0,39 ha riigimaad. Kavandatava looduskaitseala pindala muutused on tingitud kaitseala piiri korrigeerimisest.

Kaitsealasse jääb tervikuna kolm katastriüksust, mis kuuluvad kõik riigiomandisse: kõige põhjapoolsemas osas paiknev Tuvi (14001:001:1043), kaitseala lõunapoolses osas paiknev Niinsoni looduskaitseala 4 (14001:003:0099) ja sellega idas piirnev Niinsoni looduskaitseala 5 (14001:003:0001). Kaitsealasse jääb peaaegu tervikuna Tuvi katastriüksusega lõunas piirnev eraomandis olev Raja (14001:003:0107) katastriüksus, mille idapoolsest äärest jääb välja kuivenduskraavi kaitsealalt väljaarvamisega seoses 2 m laiune riba. Kaitsealasse jäävad osaliselt neli katastriüksust, millest neli kuuluvad riigiomandisse: kaitseala keskel paiknev Niinsoni looduskaitseala 1 (14001:003:0305), sellega edelas piirnev Niinsoni looduskaitseala 3 (14001:001:0905), sellega idas piirnev Aegviidu metskond 85 (14001:003:0304) ja kaitseala kagunurgas olev Aegviidu metskond 2 (14001:003:0189). Osaliselt kaitsealasse jääv eraomandis olev katastriüksus Jaani-Hansu (14001:003:0103) paikneb kaitseala kaguosas. Kaitseala piir kulgeb põhjaosas mööda katastriüksuste piire. Idaosas kulgeb piir mööda kuivenduskraavi serva nii, et kraav jääb kaitsealast välja. Lõunaosas kulgeb piir mööda metsasihti (siht jääb kaitsealast välja) ning lääneosas mööda kuivenduskraavi nii, et kraav jääb kaitsealast välja.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvate loodusväärtusi, kaitseala tsoneeringule ja kaitse-eeskirjale koostatud eksperdiarvamust⁹ ning 2015. ja 2021. aasta kotkaste ja must-toonekure seiret.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal olevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne muude huvide suhtes.

⁹ Nellis, R., 2015, „Looduskaitsete väärtuste ekspertiis ja Natura metsaelupaigatüüpide inventuur Niinsoni looduskaitsealal”.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse; edaspidi PS; § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja LKS alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse linnudirektiivist riigile tulenev kohustus kaitsta loodusväärtusi, selleks määratakse ala Natura 2000 võrgustikku kaitseväärtuse keskpõlvikoonil elupaikade vähenemise hüvitusmeetmena linnustikule sobivate elupaikade säilimise kaudu ümbruskonnas. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitsekorra muutmine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevuste piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamise ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsandusala ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust eeldada, et ettevõtluse huvides on võimalik kasutada kaitset väärtusvõõndi loodusväärtusi (nt metsa). Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks on need piirangud vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud sihtkaitsevööndiks. Leebem kaitse-eeskirja seab ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada liikide elupaikade säilimist.

Kaitse-eeskiri ei reguleeri kaitsealal kalapüüki, lautri või paadisilla ehitamist ega sõitmist veekogudel, kuna alal ei ole veekogusid. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adru ning sellest tulenevalt ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjaga nende varumist. Lisaks ei reguleeri kaitse-eeskiri poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, sest alal puuduvad poollooduslikud kooslused.

2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju ja seeni ning muid metsa kõrvalsaadusi. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega ega -väärtusega alaga ja juhuslik külastus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitsealal on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine. Kümme inimest on väike grupp, kelle koos liikumine ei avalda kaitstavatele liikidele ja kooslustele kahjulikku mõju. Kaitsealal puuduvad rahvaürituse korraldamiseks ettevalmistatud kohad ja seetõttu puudub arvestatav surve rahvaüritusi kaitsealal korraldada. Rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi ja suunata külastajad häirimistundlike liikide elupaikadest eemale. Kuigi kaitsealal ei ole kaitsealuste lindude jaoks liikumispiirangut kehtestatud, on vaja lindude vajadusest lähtuvalt häiringute tase väike hoida. Osalejate arvu piirang jätab kaitseala valitsejale võimaluse jälgida kaitseala kasutust ja vajaduse korral koormust suunata või hajutada.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel ja jalgrattaga sõitmine radadel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid, jalgrattaga sõitmine väljaspool teid ja radasid ning maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab ala taimkatet ja seeläbi väärtuslikke metsa- ja sookooslusi ning elustiku mitmekesisust. Lisaks leidub kaitsealal mitu kaitsealuste liikide kasvukohta ja maas pesitsevate lindude elupaiku. Kaitsealale jääb üks pinnastee, mis viib välja riigimetsa metsasihini.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud jaht laanepüüle. Ala ei ole atraktiivne rändlindude kogunemiskoht. Peamine jahilind, keda alal leidub, ongi laanepüü. Kuna laanepüü on kahaneva arvukusega III kaitsekategooria liik ja linnudirektiivi I lisa liik, kes on Niinsoni LKA kaitse-eesmärgiks, siis on kaitse-eesmärgi täitmiseks jahipiirang laanepüü kaitseks vajalik. Osaline jahi vähenemine kaitseb kaudselt ka teisi kaitsealuseid linnuliike, sest mürahäiring ei sega suve lõpul sulgimist ja sügistalvisel perioodil metsiste toitumist. Looduskaitseseadusest tuleneb jahiulukite lisasöötmiskohtade kooskõlastamiskohustus kõikidel kaitsealadel. Kuna Niinsoni LKA ja linnuala kaitse-eesmärkideks on maas pesitsevad kaitsealused linnud, siis tuleb vältida kiskjate ja metssigade alale koondamist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud telkimine ja lõkke tegemine. Alal leidub mitu häirimistundlikku liiki, seega soovib kaitseala valitseja seada vajaduse korral telkimiseks ja lõkke tegemiseks tingimusi (nt keelata need tegevused kaitse-eesmärgiks olevate lindude pesitsusperioodil). Telkimiseks ja lõkke tegemiseks on vajalik taotleda Keskkonnaametilt igakordset nõusolekut. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Kaitsealal on niiskete metsade ja sookoosluste looduslikkust rikutud kuivenduskraavide loomisega. Ajaloolistest kaartidest (üheverstaline kaart 1894–1922, kaheverstaline kaart 1895–1918, Eesti kaart 1 : 50 000 (topo-hüdrograafia osakond) 1935–1939) lähtudes oli enam kui sajand tagasi enne maaparandussüsteemide rajamist Niinsoni LKA kaetud valdavalt liigniiskete kooslustega. Kraavitus on mõjutanud kogu kaitseala nii kaitseala ümbritsevate kui ka kaitseala sees paiknevate kraavide tõttu. Kuivendamise tõttu on väärtuslikest soostunud metsa- ja sookooslustest, mille soodne seisund sõltub liigvee olemasolust, arenenud parasniisked palu- ja laanemetsad. Eksperdi hinnangu põhjal arenevad kuivendamise tõttu kaitsealal 2 ha suurusel alal seni säilinud madalsoometsad lähima paarikümne aasta jooksul soostuvateks lehtmetsadeks. Ka ümbritsevad metsaalad on suuresti kujunenud soistes

tingimustes ja sõltuvad stabiilsest looduslikust veerežiimist. Niinsoni looduskaitseala metsa- ja soolad on kraavitusest mõjutatud, samas väheneb ajaga kraavide toime ja sellega ka nende negatiivne mõju. Kuna kaitseala soo- ja metsakooslusi mõjutab kuivendus, võib osutuda vajalikuks loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise teel. Loodusliku veerežiimi taastamiseks vajalikud tööd planeeritakse kaitsekorralduskavaga ja nende tegemiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ei ole kaitsealal lubatud, sest maaparandussüsteemide hooldamine kahjustab kaitse-eesmärgiks seatud kooslusi ning seal elavate liikide elupaiku. Niinsoni looduskaitsealal asub maaparandusehitise PILLAPALU (TTP-232) 4108570010120. Kui lähtuvalt ala kaitse-eesmärkide vajadustest on tarvilik nimetatud maaparandusehitise sulgemine, saab seda teha läbi kaitsekorralduskava. Vajadusel on võimalik veevool ümber suunata.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, Tegevus on LKS § 30 lõikes 4 kirjas tegevusena, mida sihtkaitsevööndis võib kaitse-eeskirjaga lubada, kui see on vajalik kaitstava loodusobjekti säilimiseks. Üldiselt on sihtkaitsevööndis parimaks kaitsemeetmeks soo- ja metsakoosluste kujunemine looduslike protsesside kaudu. Samas võib tekkida vajadus teha kooslustes nende kvaliteedi parandamiseks hooldustöid ning aidata soos ja metsades nende kujunemisele kaasa. Koosluse kujundamisena võib kaitseala valitseja sihtkaitsevööndis lubada näiteks kujundusraiet üksikute puude väljaraiumise teel või häilude raiumist soo- ja metsakoosluste mitmekesisuse taastamiseks. Raietega võib lubada puistute liigilise mitmekesisuse kujundamist ning metsade ja soo bioloogilise mitmekesisuse suurendamist. Lisaks võib lubada raieid, mis on vajalikud loodusliku veerežiimi taastamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Kaitseala keskosas asub ida-läänesuunaline pinnastee. Kaitseala valitseja võib lubada pinnastee hooldustöid, kui see on vajalik kaitse-eesmärkide saavutamiseks, näiteks ligipääsu võimaldamiseks loodusliku veerežiimi taastamistöödeks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Need on tegevused, mis tagavad kaitse-eesmärgiks olevate liikide must-toonekure, metsise, laanepüü ja laanerähni soodsama seisundi. Need liigid on tundlikud kuivenduse mõjul toimuva elupaiga kvaliteedi halvenemise suhtes, seega võib elutingimuste säilitamiseks vajalikuks tegevuseks lubada raieid, mis on vajalikud loodusliku veerežiimi taastamiseks.

2.5.2.2. Vajalikud tegevused

Niinsoni looduskaitsealal on vajalik kraavide sulgemine metsa- ja sookoosluste taastamiseks. Kuivenduskraavide likvideerimisega on võimalik ära hoida 2 ha suurusel alal madalsoometsade ning 17,6 ha suurusel alal soostuvate lehtmetsade kinnikasvamist ja nende edasist arengut parasniisketeks kasvukohatüüpideks, sellega kaasnevat liigikoosseisu muutumist ning kaitse-eesmärkideks olevate koosluste ja linnuliikide seisundi halvenemist.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Keelatud on tegevused, mis ei lähtu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärkidest, kuna tegevuste käigus võivad hävida kaitsealused liigid ja kooslused, mille

säilitamine on sätestatud kaitse-eesmärgina. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega on kõik kaitse-eeskirjaga reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, kaitsealal lubatud majandustegevus.

Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevusele ja loodusvarade kasutamisele, kuna need tegevused seavad ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimise. Majanduslikeks huvideks on piirkonnas metsa majandamine. Metsaraied majanduslikel eesmärkidel hävitavad kaitsealuste liikide elupaiku või halvendavad nende seisundit ja killustavad looduskosslusi. Kaitsealal on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Rajatise püstitamine kaitseala tarbeks võimaldab kaitsealale püstitada tähiseid või infotahvleid. Kaitsealal ei leidu kohti, kuhu ehitisi on võimalik püstitada, sest kaitsealal paiknevad lausaliselt looduskosslused. Ehitustegevus hävitab looduslikud metsa- ja sookosslused, mille taastamine on pika aja vältel võimatu. Seega avaldab ehitustegevus väärtuslikele kosslustele suuremat negatiivset mõju kui raied. Ehitiste, eriti hoonete püstitamise keeld on vajalik ka linnudirektiivi ja kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi tagamiseks. Hoonete püstitamisega kaasnev ehitustegevus killustab elupaiku ja kaotab sidususe elupaikade vahel, mis võib viia liikide ja nende elupaikade hävimiseni.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisel, ning jahiulukeid lisasöötä.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Tingimuste seadmine on võimalik, kui planeeritud tegevus ei kahjusta kaitse-eesmärke.

3. Menetluse kirjeldus

23. veebruaril 2021. a saadeti eramaaüksuste omanikele, Anija Vallavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, kaitseministeeriumile, MTÜ-le Eesti Metsa Abiks ja Maapaju ning

Aegviidu jahipiirkondades tegutsevatele jahiseltsidele tutvumiseks Keskkonnaametis ette valmistatud Niinsoni looduskaitseala kaitsekorra muutmise väljatöötamise kavatsus (edaspidi ka *VTK*). Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskirja väljatöötamise kavatsusega oli võimalik tutvuda ka avaliku väljapaneku ajal 1. märtsist kuni 15. märtsini 2021. a Keskkonnaameti veebilehel www.keskkonnaamet.ee. Ettepanekuid või vastuväiteid paluti esitada hiljemalt 15. märtsiks 2021. a.

Niinsoni LKA kaitse-eeskirja kehtestamise menetlus algatati keskkonnaministri 15. septembri 2021. a käskkirjaga nr 1-2/21/389, mille lisana on olemas *VTK* koos esitatud ettepanekute ja vastuväidetega.

Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek toimus ajavahemikul 24. oktoober – 14. november 2022. Maaomanikke, Anija valda, RMK-d, Maa-ametit, Eesti Erametsaliitu, MTÜ-d Eesti Metsa Abiks ja Kaitseministeeriumi teavitati eelnõu avalikust väljapanekust 18. oktoobril 2022. a. Samal kuupäeval ilmusid vastavasisulised teated väljaandes Ametlikud Teadaanded ning Keskkonnaameti veebilehel. Lisaks ilmus 24. oktoobril 2022. a eelnõu avalikustamise teade riiklikus päevalehes Õhtuleht ja 28. oktoobril 2022. a Harjumaa ajalehes Harju Elu. Parandusettepanekud ja vastuväited Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu kohta palusime esitada hiljemalt 14. novembriks 2022. a. Keskkonnaamet tegi looduskaitseseaduse § 9 lg 4 p 3 alusel ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta. Ettepanekuid avalikuks aruteluks ei laekunud.

Tabel 1. Menetlusosalistelt avaliku väljapaneku ajal laekunud ettepanekud ja menetleja otsus

Ettepaneku esitaja	Ettepaneku/küsimuse sisu	Menetleja otsus
RMK	1. Kajastada seletuskirjas maaparandusehitist PILLAPALU (TTP-232) 4108570010120. 2. Lisada seletuskirja mõjuanalüüs kaitsealast väljaspool asuva maaparandussüsteemi toimimisele. 3. Täiendada seletuskirja 5. peatükki „Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused” RMK varades arvel oleva PILLAPALU (TTP-232) 4108570010120/002 maaparandusehitise osa jääkmaksumuse kuludesse kandmisega. 4. Ei nõustu jätkuvalt kaitseala idapiiril asuva kraavi kaitsealasse hõlmamisega.	1. Seletuskiri täiendatud. 2. Viide (KeHJS) § 3 lõikele 2. Keskkonnale ebasoodsa mõjuga tegevustel kaitsealal ja selle naabruses tuleb läbi viia keskkonnamõju hindamine. Kui kaitse-korralduslikest tegevustest lähtuvalt planeeritakse kaitsealale jääva kraavi sulgemist, analüüsitakse eelnevalt sellega kaasnevat mõju kaitsealast väljapoole jäävatele aladele ning vajadusel suunatakse veevool ümber. 3. Ei arvestata. Nimetatud peatükis käsitletakse uuendatud kaitse-eeskirjaga kaasnevaid mõjusid vastavalt väljakujunenud kokkulepetele ning seal kajastatud kulutuste arvutamiseks kasutatakse kindlat metoodikat. 4. Avalikul väljapanekul oleva eelnõu kohaselt jääb kraav kaitsealast välja.

Eesti Erametsaliit	1. Kaitstavate lindude kaitseks ei ole tarvilik kaitsealuste metsade pindala suurendada, lindude kaitseks võiks kasutada eelkõige kiskluse vähendamist. 2. Senised leevendusmeetmed ei ole piisavad sihtkaitsevööndisse kuuluva maa omanike kahjude kompenseerimiseks. 3. Ettepanek personaalselt informeerida kõiki maaomanikke, kelle maadele laienevad uued piirangud.	1. Kaitseala pindalaline suurenemine on eelkõige tingitud kaitseala piiri korrigeerimisest. Nõustume, et kisklus on maaspesitsevatele kaitsealustele lindudele ohuteguriks. Laanepüü on langeva arvukusega liik, seetõttu peame rakendama kõiki võimalikke kaitsemeetmeid ja ei saa teha järeleandmisi elupaiga suuruse ega kvaliteedi osas. 2. Uue kaitsekorra kehtestamisel piirangud metsamajandamise seisukohalt rangemaks ei muutu, tutvustatakse kompensatsioonimeetmeid. 3. Kõiki maaomanikke on teavitatud.
MTÜ Eesti Metsa abiks	1. Ettepanek täiendada kaitse-eesmärkide nimekirja kaitsealal leiduvate Natura elupaikadega (liigirikkad madalsood, vanad loodusmetsad ja soostuvad ja soo-lehtmetsad). 2. Mitte arvata kaitse alt välja praegu kaitse all olev 0,28 ha suurust ala kaitseala kagunurgas. 3. Keelata jahipidamine pesitsusajal 1. veebruarist 31. augustini. 4. Lubada jahipidamist teistele ulukitele (peale laanepüü) ainult kaitseala valitseja nõusolekul ja vaid juhul, kui see on vajalik kaitse-eesmärgi saavutamiseks, kui esineb oht inimese elule või tervisele, kui see on vajalik uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks. 5. Keelata jahiulukite lisaõõtmine. 6. Iga lubatud tegevus peab arvestama ala kaitse-eesmärgiga	1. Ei arvestata. Tegemist ei ole Natura 2000 võrgustiku loodusala, ala esitatakse Natura 2000 võrgustikku linnualana. Alal leiduvate elupaikade kaitse on tagatud, sest ala kaitse-eesmärkideks on muuhulgas ka metsa- ja sookooslused. Seletuskirjas on välja toodud, et kaitsealal olevatele metsa- ja sookooslustele vastavad kõnealused loodusdirektiivi elupaigad. 2. Ettepanekuga arvestatud ja piir muudetud. 3. Ei arvestata. Ettepanek ei ole põhjendatud, sest ala ei ole metsise pesitsus- ega mängupaik vaid sügis-talvine toitumisala. 4. Ei arvestata. Ulukite küttimine vähendab ohtu kõikidele maaspesitsevatele lindudele, on nad ala kaitse-eesmärgiks või mitte. 5. Ei arvestata. Keelatud on jahiulukite lisaõõtmise kaitseala valitseja nõusolekuta, eelnõus korratakse looduskaitseaduse sätet. 6. Kaitse-eeskirjas nimetatud lubatud tegevused arvestavad ala kaitse-

	ja ei tohi kahjustada loodusväärtusi.	eesmärkide ja loodusväärtustega ning ei kahjusta neid.
--	---------------------------------------	--

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kaitseväärtuse keskpõlvikoonil tekkiva mõju tõttu Põhja-Kõrvemaa ja Ohepalu linnualade kaitse-eesmärgiks olevatele linnuliikidele on linnustiku ekspertiisis (koostanud OÜ Clanga) hüvitusmeetmena ette nähtud lähedalasuvate püsielupaikade ja kaitsealade arvamine Natura linnualade koosseisu. See tingib Niinsoni LKA arvamise Natura 2000 võrgustiku linnualade koosseisu.

Niinsoni looduskaitseala eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset Euroopa Liidus liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Niinsoni looduskaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse. Linnualal on vajalik reaalse linnustiku kaitsemeetmena kaitse-eeskirjaga keelata jaht laanepüüde, et tagada kaitse-eesmärgiks seatavatele linnuliikidele pesitsusrahu ning vähendada tahtlikku või tahtmatut hukkumist.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada väärtuslike metsa- ja sookoosluste ning kaitsealuste linnuliikide elupaikade säilitamist ja nende soodsa seisundi saavutamist.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2030 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL-i elurikkuse strateegia aastani 2030 (KOM(2020) 380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist. Määrus toetab must-toonekure ja metsise kaitse tegevuskava eesmärke.

Niinsoni looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu

avalikustamise käigus saadetakse kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. LKS § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 11 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Kuna Niinsoni sihtkaitsevööndi pindala suureneb 4 ha, laekub maamaksu Anija vallale vähem ligikaudu 20 eurot aastas (Anija valla maamaksumääraga 2,4% maa maksustamishinnast).

Vastavalt LKS §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Pärast Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskirja kehtestamist lisandub kaitsealale 0,54 ha eraomandis olevaid kinnisasju, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piirab. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Anija vallas 2021. aastal 13 702 ha maatulundusmaaga 2368 tehingut kogusummas 168,4 miljonit eurot. Seega oli nende tehingute põhjal ühe hektari müügihind keskmiselt 12 288 eurot. Seega täiendava omandamiskohustusega 0,54 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind umbes 6636 eurot.

Niinsoni LKA-le ei jää poollooduslikke kooslusi, seega poollooduslike koosluste hooldamise kulutused puuduvad.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamisega arvatakse Niinsoni looduskaitsealasse varem kaitseta olnud alast 3,03 ha riigimetsamaad, mis on suures osas küps või valmiv mets. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb Harju maakonnas majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 116 eurot hektari kohta aastas. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 351 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsetel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

Eramaaadel saamata jääva puidutulu arvutamise aluseks on võetud Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutati keskmine eeldatav aastane tootlus. Selle järgi on saamata jääv puidutulu sihtkaitsevööndis 134 eurot/ha. Käesoleva määrusega liidetakse kaitsealale seni kaitseta erametsa 0,54 ha, seega on saamata jääva puidutulu hinnanguline väärtus eramaal 72,4 eurot aastas.

Natura 2000 alal asuvale erametsamaale on õigus taotleda toetust, mida makstakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ja kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Toetuse eesmärk on kompenseerida metsaomanikele osaliselt looduse kaitsmise tõttu metsast saamata jäävat tulu. Toetuse andmise tingimused ja kord on kehtestatud 22. aprilli 2015. a määrusega nr 39 „Natura 2000 erametsamaa toetus“, mille kohaselt on toetuse määr sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 110 eurot aastas. Niinsoni looduskaitseala kaitse-eeskirja kinnitamisega suureneb erametsa osakaal sihtkaitsevööndis 0,54 ha täies ulatuses seni kaitseta maa arvelt. Seega suureneb Natura 2000 erametsatoetuste

hinnanguline maksumus riigile 59,4 euro võrra aastas. Metsatoetuse taotlejate arv on viimastel aastatel jäänud umbes 70% juurde võimalikust taotlejate arvust. Seega võib prognoosida tegelikuks lisakuluks umbes 42 eurot aastas.

SMI 2020 aruande järgi on Eesti keskmine metsa tagavara 203 tm/ha. Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu tellimusel Ernst & Young Baltic AS tehtud metsa- ja puidusektori sotsiaal-majandusliku mõju analüüsi kohaselt oli 2019. aastal 1 m³ puidu töötlemisel metsa- ja puidutööstuse poolt (metsamajandus, puidu töötlemine ja mööblitootmine) loodav lisandväärtus 193,3 eurot. Selle summa sees on ka metsaomanike saamata jääv puidutulu (toodud eespool). Sama uuringu järgi on 1 m³ puidu raiest laekuv otsene ja kaudne maksutulu 95 eurot raietsükli kohta. Varem kaitseta olnud maa tsoneerimine sihtkaitsevööndisse vähendab metsa majandamise mahtu nii eramaal kui ka riigimaal 100%. Kui metsatagavara oleks 203 tm/ha, jääks eeltoodud hinnangu järgi muudatuste tõttu otsest ja kaudset maksutulu täiendavalt laekumata lühiperspektiivis hinnanguliselt u 65 700 eurot ja metsa-puidutööstuse poolt lisandväärtus loomata u 140 000 euro ulatuses. Arvestades pikaajalist mõju majandusele ehk ka järgmist raietsükli (metsa raietsüklik on arvestatud keskmiselt 80 aastat) väheneb maksutulu aastas u 858 euro ulatuses ja lisandväärtus u 1746 eurot. Arvestades aastase inflatsiooniga 2% jääb riigil saamata tulu u 225 000 eurot ja kogulisandväärtust loomata umbes poole miljoni euro väärtuses. Eeldusel, et selle muudatuse tõttu sektoris loodav lisandväärtus arvestuslikult väheneb, võib see mõjutada kuni 3,6 töökohta metsa- ja puidutöötlemise sektoris. Arvutuse eelduseks on teoreetiline võimalus, et praegu kaitse all mitteolev ressurss võetaks kohe kasutusse, mis saaks piirangute tõttu realiseeruda vaid piiratud ulatuses (takistused metsaseaduses, ilmastikus, turuhinnas ja omaniku tahtes).

Ökosüsteemide hüvedest on Niinsoni looduskaitseala väga oluline kliimaregulatsiooni seisukohalt ehk mullasüsinikuvaru ja maapealsesse biomassi seotud süsiniku varu osas. ELME projekti raamest koostatud süsinikuvaru kaardikihtide alusel on ala hinnanguline mullas oleva süsiniku varu 93 506 tonni. Looduse hüvede väärtuse hinnastamisel laialdaselt kasutatava süsinikukaubanduse süsteemi (ETS – Emissions Trading System) hetkehinda (15.12.22 86,6 eurot/t) arvestades oleks see rahalises vääringus üle 8 miljoni euro. Niinsoni looduskaitseala on seejuures süsiniku siduja pikaajaliselt – hinnanguliselt seotakse ainuüksi turbasse tuhandeteks aastateks 0,2–0,3 t süsinikku ha kohta aastas, Niinsoni looduskaitsealas olevate soomuldade pindala (6,14 ha) arvestades seotakse süsinikku vähemalt 1,2–1,8 t/a, kuid eeldusel, et ala säilib looduslikuna ja seda ei majandata. Seega on ala looduslikus seisundis märgalana ehk olulise süsiniku sidujana säilitamine väga oluline olukorras, kus riigil on kohustus kasvuhoonegaaside emissioone oluliselt vähendada ja süsiniku sidumist suurendama hakata. Seejuures on oluline rõhutada looduslike tingimuste säilitamise ja parandamise olulisust, mille tagab ainult sihtkaitsevööndi režiim. Potentsiaalne maakasutuse muutus (nt metsanduslik kuivendus) tooks kaasa lühiajalise süsinikusidumise kasvu puidus, aga summaarse süsinikuvaru kahanemise turba/mulla arvelt 1–3 t/ha aastas ja veel intensiivsema kuivenduse/turbavälja korral 4–6 t C ha/a kadu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lg 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Maaeluministeerium esitas kooskõlastamisel märkuse, et piiri kaitseala kulgemist on küll seletuskirjas täpsemalt selgitatud, aga määruse lisas oleval kaardil see üheselt välja ei tule. Sai selgitatud, et see tuleb kaardi mõõtkavast ja suurema mõõtkavaga kaartidega on võimalik tutvuda keskkonnaportaalis (<https://keskkonnaportaal.ee>) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee), nagu määruse normitehnilises märkuses on viidatud. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on kooskõlastanud märkusega, et arvestatakse Transpordiameti seisukohtadega. Transpordiamet ei ole eelnõu avalikustamisel ega hiljem eelnõu kohta oma seisukohti väljendanud. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu märkusteta või vaikimisi. Vabariigi Valitsuse relemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.